

A LELKIPÁSZTOR SZEREPE
A SZÓRVÁNYKÖZÖSSÉGEK IDENTITÁSÁNAK MEGTARTÁSÁBAN

(különös tekintettel a mezőségi magyar református egyházközösségek tagjainak esetére)

GÁTI TIBOR-LEVENTE

Kivonat

Értekezésem fogalmi tisztázással kezdem, amelyben a diaszpóra vagy annak magyar szóhasználatban elterjedt szórvány címszó fogalmát igyekszem meghatározni. A diaszpóra vagy szórvány valaha pozitív előjelű fogalom volt. Ugyanazt jelentette, mint a vetőmag: magában hordozta a növekedés ígését, a fejlődés lehetőségét. Mai köznapi szóhasználatban a kifejezés negatív előjelet kapott: a szétszórtság, szétvertség, szervezetlenség érzetét kelti. A református egyház kánonja is így fogalmaz: szórvány az, ahol a hívek kis létszáma miatt egyházközösség nem szervezhető.

Ebben a környezetben igyekszem olyan támpontokat bemutatni, amelyek alapján megvizsgálható a lelkészek munkájának hatása a szórványközösségek identitásának megőrzésében. Pontosabban a mezőségi magyar szórványtelepülések vizsgálatát kísérelem meg a nemzeti, kulturális, és felekezeti megmaradás szempontjából, illetve a lelkipásztorok hatását erre a folyamatra.

Kulcsszavak: református egyház, a diaszpóra fogalma, szórvány, szórványközösségek identitása, szórványgondozás.

*

A TANULMÁNY VÁZLATA

Bevezető

A diaszpóra fogalma

Helyzetkép

Feketalak

Kispulyon

Gyeke

Cege

Gyakorlati szórványgondozás a mezőségi református gyülekezetekben

Szubjektív hatásvizsgálat

*

Bevezető

Értekezésem nem kíván a tudományosság teljes igényével beszámolni a szórványról, mint olyanról, hanem a mezőségi kicsiny református gyülekezet életének néhány jelentősebb eseményén keresztül hozza közel a szórványsorsot a hallgatósághoz. Mivel sok helyen nincs magyar iskola, helyben lakó magyar lelkész és tanító, orvosi rendelő, vagy akár rendőr sem, a magyar önazonosság megtartása sok esetben hiábavaló vagy nem kívánatos törekvésnek mutatkozik.

Számos esetben négyosztályos iskolák működnek román nyelven, a magyar gyerekek is ott tanulnak, anyanyelvük használatára egyre kevesebb lehetőség adódik. Ugyanakkor erre nézve az igény is hanyatlóban van. Bemutatásomban megkíséreltem összefoglalni a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet hallgatósága által végzett szórványgondozási szolgálatban szerzett tapasztalatokat olyan formában, hogy érthetővé váljon a lelkész szerepe olyanok számára is, akik nem vélték korábban felfedezni a nemzeti identitás megtartásának zálogát a lelkészi szolgálatot végzők jelenlétében ezekben a közösségekben. Sok esetben azt a szomorú helyzetet kényszerülünk nyugtázni, hogy a gyermekek magyarul beszélnek otthon a szüleikkel, de magyarul

írni-olvasni nem tudnak. A magyar irodalmat és történelmet nem ismerik, s nem is igénylik. A falvakban egyre kevesebb a magyar család és a házasságok nagy hányada vegyes felekezeti és nemzeti jellegű.

A szórvány közösségek fiatalsága számára az elszakadás, kivándorlás, elköltözés, áthelyezés jelentik a kitörési pontokat. Aki tovább tanult, az elment. Aki maradt, sodródik. Ha valaki a mostani gyermekek közül tovább fog tanulni, menthetetlenül románul fog érvényesülni. A közösség számára nincs kitörési esély. Az egyes egyének számára megoldást jelenthetne, ha egy erős magyar identitástudatú kollégiumba mennének. Sok esetben viszont erre a családnak sem lelki igénye, sem nemzeti hovatartozásból előtörő megmaradási vágya, vagy anyagi fedezete nincs.

A diaszpóra fogalma

Diaszpóra – széthullott kéve magjai a terméketlen földben, őszutón, a tél torkában, betakarodás nagy műve után, a csírázás reménye nélkül. Nem is annyira a szétszóródtak csoportja, hanem inkább az életveszélyesen elszigetelődött maradék: hajdani nagy búzamezők emléke, fölöttük már elvonult az aratás, és ők itt maradtak kipergett magvakként, az útfélre, a köves helyre, a tövisek közé esve, nem várva, de tudomásul véve a közelgő gyilkos telet. Hangzik Vetési László gondolata a diaszpóra fogalmáról.¹

Görög eredetű fogalom, amely nem új keletű, már a Szentírásban is találkozunk a diaszpóra kifejezéssel, amely alatt az anyaországtól távol élő, idegen népek közé szóródott zsidóságot vagy keresztyénséget kell értenünk.² A közelmúlt szociológiai szakirodalomban alkalmazott diaszpóra meghatározásban a következő elemek fordulnak jellemzően elő: migráns népesség, amely etnikailag eltér a befogadó ország lakosságától, amelynek olyan népességét alkotja, amelyet a kibocsátó ország iránti erős érzelmi vonzalom és/vagy aktív kapcsolat jellemez, ahová elvileg állandóan visszamenni készül, de ahová gyakorlatilag sohasem jut vissza.³

Az Romániai Református Anyaszentegyház Törvénykönyve meghatározásában a diaszpóra vagy szórvány a következőképpen jelenik meg: olyan polgári közösség, népesebb tanya, ahol a hívek kevés száma miatt fiók- vagy leányegyházközösség nem alakulhat.⁴

Magát a kifejezést többféle értelemben lehet használni. Beszélhetünk szórványról abban az értelemben, hogy alatta egy egyházi közösségnek olyan tagjait értjük, akik más egyházi közösség tagjai között csekély számban élnek, tehát szórványról egyházi értelemben. Beszélhetünk azonban szórványról úgy is, hogy egy nemzethez tartozó, egy anyanyelvet beszélő tagok más nemzetű és más nyelvet beszélő nép között élnek, vagyis szórványról nemzeti értelemben.⁵

Szórvány alatt e tanulmányozás rendjén egyházi és nemzeti szórványokat értünk, vagyis olyan falvak református gyülekezeteit, amelyek a magyar lakosság tömegeitől távol élnek, s emiatt mindennapi életükben és egyházi hovatartozásukban különféle nehézségekkel küzdenek. Ezek a szórványok más nyelvű, nemzetiségű és más hitű nép között élnek.⁶

A szórványban élők nehézségei abban rejlenek, hogy más, számukra idegen hit és nyelvi hatások alá kerülnek, melynek elkerülhetetlen következménye, hogy beolvadnak az környező népbe vagy hitbe. Kapcsolatuk, mely gyenge volt nemzettársaikkal és a maguk egyházával megbomlik, s ezzel végleg elvesztik vagy eldobják mindazt, amit a nemzeti hovatartozásnak és az egyháznak jelentenie kellett volna.⁷

A szórványgondozás a szórványmunka kérdése tehát az: hogyan lehet ezeknek a gyülekezeteknek segíteni abban, hogy a magyar református egyház közösségében megmaradjanak. Ugyanez a probléma a nemzeti értelemben vett szórványok kérdésében is.⁸

A kérdés nehézségét az okozza, hogy az egyházi szórványgondozás kérdésének nemzeti vonatkozásai is vannak, amelyek nem maradhatnak figyelmen kívül. Egyházunk tagjai nemcsak más felekezetű, de más nemzetiségűek között is élnek, felekezeti jellegük megszakítása más oldalon is áthasonulásba vezeti őket. Itt most az a kérdés merül fel, melyik jelleg az, aminek megtartására főképpen kell törekednie a szórványgondozásnak, vagyis melyik jelleg az, amit különösen szem előtt kell tartani. Ebben a kérdésben a

¹ *Vetési László: Juhaimnak maradéka. Anyanyelv, egyház, peremvilág: Sorskérdések a nyelvhatáron. Komp-Press Korunk Baráti Társaság. Kolozsvár. 2011. 6.*

² *Krizbai Miklós: Mi a szórvány és hogyan keletkezik? In: A szórványmunka gyakorlati és elvi kérdései. Szerk. Imre Lajos. Az Erdélyi Református Egyházkerület iratterjesztésének kiadása. Kolozsvár. 1940. 4.*

³ *Sik Endre: Kezdetleges gondolatok a diaszpóra fogalmáról és hevenyészett megfigyelések a diaszpórakoncepció magyar nézőpontból való alkalmazhatóságáról. Honlap fenntartója: Migránsokat Segítő Egyesület. URL: <http://menedek.hu/sites/default/files/page-uploads/diskurzus-08.pdf> (Letöltés időpontja: 2012.12.11.).*

⁴ Krizbai i.m.

⁵ Uo. 4.

⁶ Uo. 4.

⁷ Uo. 5.

⁸ Uo. 5.

nemzetről alkotott felfogások szemben állnak az egyház szentségéről alkotott felfogással. A modern felfogás a nemzeti létet vagy fontosságában túlbecsüli, vagy egyáltalán nem értékeli. Az egyház felelete ebben a kérdésben az, hogy az nemzet adottság. Az egész emberi nemzetség, teremtés által egységes, mert Isten gyermekei Krisztusban egységet alkotnak. A nemzet tehát olyan, a teremtés által kapott adottság, amely Krisztus visszajövetelével megszűnik. Az egyház így a két szélsőséges, a nemzetet abszolútnak és önmagáért valónak tartó és megvető felfogás között Isten ígéje alapján elismeri a nemzetet.⁹

Helyzetkép

Az erdélyi magyarság közel egyharmada, mintegy félmillió személy kiemelten veszélyeztetett nyelvi területen, nagyvárosi és falusi szórványban él. De amíg Erdély nagyvárosaiban elvben biztosított a magyar lelkészi munka, az oktatás lehetősége, addig az ötszáz léleknek kisebb magyar népességű maradékfalvas kisközösségek legnagyobb része a fennmaradás elszánt harcát vívja. Az erdélyi magyar szórványtelepülések a romániai magyarság hajszalérhálózatai, és a legjelentősebb történelmi, tárgyi és szellemi javak, emberi értékek, az élő emlékezet gyűjtőhelyei.¹⁰ Kiemelten sürgős feladat tehát a legnagyobb nyelvi veszélyeknek kitett kisközösségek, nyelvszigetek, kistérségek megmentése és azonnali segítése, amely nem lehet csupán néhány ember magánügye.¹¹

A szórvány fogalmához sokszor a halálraítélt, szétszórt népcsoportunk elfogyó anyanyelve, az elnyelvtelenedés, a vegyes házasság, az elszigeteltség, testi szellemi süllyedés fogalmait kapcsoljuk, és a kiöregedő félben lévő falvak omladozó templomában istentiszteletre összegyűlő kevés számú gyülekezeti tag reménytelen képe jelenik meg előttünk. Úgy látjuk, hogy a szórványgondozás egy hiábavaló erőfeszítés, mert tudjuk, látjuk előre, hogy az itt élő magyarságot előbb utóbb eltemetjük, a templomaink, iskoláink üresen maradnak, és ezért hiábavalónak tartunk, a szórványok megmentésére irányuló minden erőfeszítést. Valójában azonban sokkal több a lehetőség, ezeknek a szórványközösségeknek nemcsak az ideig-óráig tartó életben tartására, de megmentésére is.

Annak a munkának, szórványgondozásnak bemutatásához, amit a szórványokban lakók között végzünk, szükséges megismerni azokat az embereket, akik itt élnek, és azokat a gyülekezeti közösségeket, amelyeket ezek az emberek alkotnak. Természetesen csak nagyvonalakban lehet ezeknek jellemvonásaira rámutatni, mert egy részletesebb jellemrajz nagyobb tanulmányt igényel, s mert ezek a jellemvonások helyenként, a körülmények és egyének szerint változnak.

Feketalak

Kolozs megye keleti részén, az ún. Tóvidéken fekszik, Kolozsvártól mintegy 65 km-re, északkeletre. Feketalak sziget a nagy óceánban. 180 református lélek alkotja a gyülekezetet, akik közül ötvenen vannak a 40 év alattiak. A kevés munkalehetőség miatt a fiatalok nagy része Kolozsvárra, Szamosújvárra, Marosvásárhelyre költözött. Az idősebbek, akik maradtak mezőgazdasággal foglalkoznak, ami nem biztosít egy stabil megélhetést. A falu lakosságának nagy része szegénységben él, tehetősebbek azok, akik külföldön vagy a nagyobb városokban dolgoznak.

A falu óvodája gyermekhiány miatt megszűnt. Tizenöt magyar gyermek van, akik közül kettő-három óvodás. Magyar nyelvű iskola nincs Feketalakon. Egy-négy osztályos román nyelvű iskola működik Gyekében. Azok a szülők, aki magyarul akarják taníttatni gyermekeiket kénytelenek első osztálytól Válaszút vagy Szamosújvár iskoláiba beíratni őket. Mindez nagy áldozatvállalással jár, ezek az iskolák ugyanis bentlakásos iskolák, így a hét éves gyermekek a hét öt napján távol vannak a szülői háztól. A gyermekek szállításáról a Téka és a Kallós alapítványok gondoskodnak.

Vallásórák és gyermekfoglalkozások a lelkész vezetésével folynak, illetve nyaranta egy héten át a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet hallgatói segítségével. A gyermekek közül hárman vegyes házasságból¹² születtek, de magyarul beszélnek, és református vallásórán rendszeresen részt vesznek.

Abban, hogy ezek a gyermek magyar érzelműek nagy szerepe van a helyi lelképásztornak, aki sok esetben meggyőzte a szülőket, hogy első osztálytól ne román iskolába adják gyermekeiket. Több esetben ugyanis, ha a családok nagy része vállal is valamit az anyanyelvért, az ingázás hányódása, a bentlakás távolsága helyett

⁹ *Magyari Sándor*: A szórványmunka vonatkozásai. In: A szórványmunka gyakorlati és elvi kérdései. Szerk. Imre Lajos. Az Erdélyi Református Egyházkerület iratterjesztésének kiadása. Kolozsvár. 1940. 6.

¹⁰ *Vetési László*: Erdélyi kisgyülekezetek és szórványlelkész családok támogatásának tervezete. Kolozsvár. 2004. 2.

¹¹ *Ismeretlen szerző*: Jajszó a Mezőségről. Földes Károly száz éve. In: Ne csüggedj el kicsiny sereg. Szerk. Vetési László. Kalota könyvkiadó. Kolozsvár. 80.

¹² A vegyes házasság fogalmát jelen esetben nemzeti értelemben használjuk.

szívesebben választaná a délutáni, hétvégi, fakultatív vagy az egyházban folyó anyanyelvi oktatás-kiegészítési programot.¹³

Kispulyon

Kolozs megye keleti részén, Kolozsvártól 53 km-re, Szamosújvártól 30 km-re fekvő 45 tagú település. 1265-ben Polon néven írják az oklevelek.¹⁴ Az elnéptelenedésnek és kiöregedésnek a negatív példája. Ma Kispulyonban huszonöt magyar református lélek él. Az átlagéletkor 65 év feletti. A magyar közösség mellett jól megférnek itt románok és cigányok egyaránt, számuk összesen húsz főt tesz ki. Iskola már régen nem működik a faluban gyermekhiány miatt. Az öregek gyermekei többnyire Kolozsváron és Szamosújváron élnek, nagyon sokan közülük vegyes házasságban, így gyermekeik alig vagy egyáltalán nem beszélik a magyar nyelvet. Kispulyonban élnek olyan magyar nevű családok, akik származásuk ellenére román érzelműek, és a magyar nyelvet is csak alig beszélik.

Gyeke

A Mezőség szívében, az ún. Tóvidéken fekszik, Kolozsvártól 60 km-re északkeletre. Árpád-kori település, első írásos említése 1228-ból maradt fenn.¹⁵ Az elnyelvtelenedés tipikus példája. Az I. Világháború után 300 magyar anyanyelvű lakóval számoltak. Ehhez képest a rendszerváltás után már csak 47 magyar élt a faluban.¹⁶ Ma mindössze 43-an vallják magukat magyarnak, ebből 15 református. A magukat magyarnak vallók között is vannak olyanok, akik alig vagy egyáltalán nem tudnak már magyarul. Az istentisztelet nyelve magyar, így a lelkésszel magyarul beszélnek, de egymás között nagyon sok esetben már csak románul. A lelkipásztori családlátogatás alkalmával nagyon sokan kérik, hogy román nyelven történjen a beszélgetés, lelkigondozás, mert így jobban ki tudják fejezni magukat, mint magyarul.

Gyeke különös helyzetben levő község. Miután a Bécsi Döntés következtében Észak-Erdélyt visszacsatolták Magyarországhoz, Gyeke a határ túloldalán, Romániában maradt. Az itt élő magyarok hirtelen olyan kisebbségi helyzetbe kerültek, amire nem voltak felkészülve. Nagyon sokan Feketelakra és Melegföldvárra költöztek át, maguk keresték azt a román gazdát, akivel kicserélhetik földjeiket, vagyonukat, hogy a magyar nyelvű országrészen szervezhessék tovább életüket.¹⁷ A területvesztés miatt felvezett románok részéről rengeteg atrocitás érte az ittmaradt magyar közösséget. Sok esetben elhurcolták, megkínózták, megölték őket, ha magyarul beszéltek. A magyar közösség tagjai félelemben éltek nagyon sokáig, így rákényszerültek a román nyelv használatára a családban is. 1944 után a nyomás felengedett, de igazán csak 1989 után kezdték el újra használni anyanyelvüket, de ekkor már csak az idősek beszéltek magyarul, gyermekeik, unokáik már nem.

A községben nincs magyar nyelvű iskola. Négyosztályos iskolák működnek román nyelven, az itt élő néhány magyar gyermek is ott tanul, így anyanyelvük használatára egyre kevesebb lehetőség adódik. Ugyanakkor erre nézve az igény is hanyatlóban van.

A román nyelvű oktatás és a nemzeti hovatartozás szempontjából vegyesnek minősülő házasságok miatt a családokban ritkán hangzik magyar szó.

Cege

Kolozs megye északkeleti részén, a Mezőség közepén az ún. Tóvidéken, a Gyekétől Szamosújvár felé vezető utón található kis település, melyen ma 12 református magyar él. Az elnyelvtelenedés és a kiöregedés szomorú példája a cegei református gyülekezet. A megjelenő problémák a cegei gyülekezetben erős hasonlóságot mutatnak a korábban vázolt helyzetképpel, így részletes ismertetésére nem térünk ki.

Az egyes közösségek elszórványosodásának oka nagyon meghatározza a közösség tagjainak jellemét. A fogyó tendenciát mutató szórványokban általában a közösség érzi a maga helyzetének folytonosan nehezedő voltát, ami miatt a kedvtelenség, a reményvesztettség érzése válik uralkodóvá, és ebből a valóságból szemlélve a gyülekezet régi ereje nem lelkesítően és indítóan, hanem éppen ellenkezőleg hat az egész

¹³ *Vetési László*: Erdélyi kisgyülekezetek és szórványlelkész családok támogatásának tervezete. Kolozsvár. 2004. 15.

¹⁴ *Léstyán Ferenc*: Megszentelt kövek. A középkori erdélyi püspökség templomai I–II. 2. bővített kiadás. Római Katolikus Érsekség elektronikus kiadása. Gyulafehérvár. 2000.

¹⁵ *Kövesdi Kiss Ferenc*: Riadórá szól a harang. Kráterműhely Egyesület. Pomáz. 2006. 111.

¹⁶ *Léstyán Ferenc*: Megszentelt kövek. A középkori erdélyi püspökség templomai I–II. 2. bővített kiadás. Római Katolikus Érsekség elektronikus kiadása. Gyulafehérvár. 2000.

¹⁷ *Kövesdi Kiss Ferenc*: Riadórá szól a harang. Kráterműhely Egyesület. Pomáz. 2006. 111.

közösségre. Azoknak, akiknek egyházuk régi életének csak emlékei maradtak, többnyire félénkek, inkább hajlanak a miszticizmusra, hajlandók úgy tekinteni egyéni és közösségi életüket, mint amelynek már nincs jelentősége. Így, könnyebben mondanak le hitükről, csatlakozva más egyház tagjai közé és könnyebben adják fel nemzeti érzületüket¹⁸, egyrészt a természetes szükség és kényszer miatt, másrészt azért, hogy könnyebben kivédjék a beilleszkedési, alkalmazkodási zavarokat. Ez a letargikus, elkedvetlenedett magatartás szintén hozzájárul a szórványok pusztulásához.¹⁹

Gyakorlati szórványgondozás a mezősegi református gyülekezetekben

Azt hisszük sokszor, hogy elég prédikálni – de a gyakorlat azt mutatja, hogy a gyülekezeti tagoknak nem elég prédikálni, hanem közöttük, értük, velük élni kell: „odaélni” eljűk az Igét, a Krisztus-követést. Ezt elég gyakran nem a templomban és nem a családi hajlékban kell tenni, hanem korházi ágynál, az utcán, börtönben vagy a kocsmában. Erre nem lehet könyvekből felkészülni, ezt csinálni kell... Ilyen gondolatok – s a gondolatok mögött álló Úr – indították el tíz évvel ezelőtt a Szolgáló Ifjúság nevű külmisziós programot a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet Hallgatói Önkormányzatának kezdeményezésében, azzal a céllal, hogy a teológus ifjúság már a laboratóriumi stádiumban is belekóstoljon a rá váró szolgálat sokrétűségére. Évfolyamonként osztottuk le a munkát, amely az idősek és otthonartózkodó betegek látogatását és az otthonukba való ebédkihordást, kórházmissziót, hajléktalanmissziót és szórványmissziót foglalta magába. Ezen tevékenységek némelyike már korábban is működött önkéntességi alapon, de azt tapasztaltuk, hogy a többség távol marad, ezért nem is működhet elég hatékonyan.

Tíz éve egy igazi szolgálatra lelkesítő hév, missziói hullám separt végig a teológiai hallgatókon, s ez a belső hangulatot is jó irányban befolyásolta. Hamarosan kiderült, hogy a jó szándék nem elég, kell hozzá imaháttér – és persze anyagi támogatás. Ez a szükség találkozott a TRAC (Transylvanian Reformed Assistance Comity), Egyesült Államokbeli alapítvány azon elképzelésével, hogy egyházi projektekhez próbálnak adományokat gyűjteni, hogy az erdélyi református külmisziós munkát segítsék.

A szórványmissziós szolgálatok két részre oszlanak fel. Az első részt képezik az évközi szolgálatok, a másodikat a nyári tábor. Az évközi szórványmissziós szolgálatokat a Protestáns Teológiai Intézet mindenkor harmadéve végzi, olyan mezősegi gyülekezetekben, ahova a megbízott lelkipásztor nem jut el minden vasárnap. Az ilyen alkalmakon a teológushallgatók végzik el az igehirdetői szolgálatot, a négy körzetbe szervezett, összesen tizenöt településen.

A külmisziós program izgalmasabb részét a nyári tábor jelenti. Ezek a táborok nem külön egy évfolyam feladata, hanem bárki, aki szeretne, részt vehet benne évfolyamtól függetlenül. Rendszerint hat-hat teológus érkezik meg egy-egy körzetbe, ahol egy héten keresztül családokat látogatnak, bibliaórát tartanak, bibliahetet szerveznek a helyi gyermekeknek, akik a vasárnapi igehirdetés után megmutathatják az egész gyülekezet előtt rövid műsor formájában, hogy mit is tanultak egész héten. A szolgálati hét szép záradéka a szombat este rövid áhítattal egybekötött szeretetvendégség.

Családlátogatás. Teológushallgatók párban járjak végig a körzetekre osztott falvakat házról-házra, a magyar református, illetve vegyes, vagy a teljesen elrománosodott, de református családokat. Az egész hetet felöleli a családlátogatás, igyekszünk mindenkihez eljutni, ha kell többszöri megkeresésre. A tapasztalatok rendkívül pozitívak, mind a hallgatók, mind a gyülekezet részéről, hiszen a sokszor kihelyezett lelkész nélküli falvakban az emberek vágnak arra, hogy a „tiszteletes urak/asszonyok” meglátogassák őket. Ilyenkor előkerülnek családi történetek, vidámak, szomorúak egyaránt. Panaszra ritkán kerül alkalom, pedig a szegénység nagy, az egészség sem a régi már, és a magány is sokszor fojtogatja az embereket, akik elcsukló hangon emlékeznek vissza elhunyt hitvesükre vagy gyermekükre. Mindezek ellenére sokkal több a hit, a hála, a bizalom és a szeretet.

Bibliaórák. Az éppen aznap sorra került körzet meglátogatott családjai vesznek részt ezeken az alkalmakon, melynek helyszíne valamelyik család háza. Ehhez a házhoz összegyűlnek az adott körzet családjai, a teológus-hallgatók és közösen imádkoznak, énekelnek, majd egy rövid igei bevezető után egymásfél órában megbeszéljük az ige által felvetett témát.

Gyermekfoglalkozás. Sok településen nem volt, vagy már bezárták a magyar óvodát, amint azt a felvezetőben jeleztük, ezért sokan a gyermekek közül csak ezen az egy héten tanulhatnak magyarul énekeket, verseket, Igét. A gyermekfoglalkozást a hét minden napján délelőtt irányítja rendszerint két teológushallgató. A bibliahét vezértémáját a Szentírás valamelyik története adja. A gyermekekkel egy héten keresztül

¹⁸ Gara József: A szórvány és a szórványgyülekezet jellemvonásai. In: *A szórványmunka gyakorlati és elvi kérdései*. Szerk. Imre Lajos. Az Erdélyi Református Egyházkerület iratterjesztésének kiadása. 1940. 19.

¹⁹ *Vetési László*: Juhaimnak maradéka. Anyanyelv, egyház, peremvilág: Sorskérdések a nyelvhatáron. Komp-Press Korunk Baráti Társaság. Kolozsvár. 2011. 25.

ismertetjük meg a történetet, naponként újat tanítva nekik. Ha az adott történetet egy mese- vagy animációs film is feldolgozta, akkor, mint szemléltető anyagot közösen megnézzük velük. A történet aranymondásait is megtanuljuk játékos formában, és minden nap tanulunk közösen egy éneket. Természetesen az Igéé a főszerep, de a szórakozás, a játék, és a vetélkedés alkalmi is ezek. Mindazt, amit megtanultak ez alatt a hét alatt (versek, énekek, Igék), azt műsor formájában bemutatják a gyülekezetnek a vasárnapi istentisztelet keretén belül.

A *szeretevendégség* tulajdonképpen a hét záró akkordját jelenti. Ezt az alkalmat rövid igehirdetés nyitja, amely után kötetlenül beszélgetünk. Egy asztalközösségben zárjuk az együttlétet, amelyen közösen imádkozunk és megköszönjük az egész heti vendéglátást, áldozatot, szeretetet és a gondviselést, amiben részünk lehetett.

Szubjektív hatásvizsgálat

Értekezésem ezen alpontja azért mondható szubjektívnek, mert a rendelkezésünkre álló adatok nem kvantifikálhatóak. Arról ugyanis, hogy a fent megjelenő szórányszervezetekben hány gyermek jár vagy járt román illetve magyar iskolába, hány gyermek vesz részt, vagy nem vesz részt az egyházi vallásórákon, hány gyermeket anyakönyveztek magyar névvel és közülük hányan ismerik még a magyar nyelvet, nincsenek rendszerezett adatok, átlátható kimutatások.

Milyen szerepe van tehát a lelkipásztornak a szórányszervezetben élő magyarság nemzeti- és felekezeti önazonosságának megőrzésében? Van-e valamilyen visszhangja a szórányszervezetnek? Milyen módon élnek meg a szórányszervezetek tagjai a közösségi alkalmak erősítő hatását, ha egyáltalán megélik ezt? Jelent-e valamilyen szintű sikeres megtartó próbálkozást az a néhány program, amit a Kolozsvári Protestáns Teológiai Intézet Hallgatói Önkormányzata a kihelyezett lelkészekkel karöltve végez? Van-e értelme olyan gyülekezeteket gondozni, amelyek tizenöt, húsz esetleg ötven év múlva már teljesen kihalnak vagy beolvadnak a többségbe?

A kórházban, halálos betegségben szenvedőt is meglátogatják a családtagok, hozzá is elmegy a lelkipásztor, pedig mindenki tudja, hogy haldoklik, és előbb-utóbb bekövetkezik halála. Mégis éreztetik vele szeretetüket, törődésüket, gondoskodásukat, hogy amíg még ezen a világon van, érezze, hogy valakihez tartozik, valakinek fontos, hogy amíg él a lelkipásztor hozzá is közel vigye Istent.

Ugyanez érvényes a szórányszervezetek esetében is. Egyedül élnek, elválasztva élnek hit- és nemzettestvéreiktől, elkeseredettek, mert tudják, hogy a magyarság utolsó kis szigeteiként vannak jelen a vidéken. A jövő számukra kilátástalan, ezért fontos, hogy a jelent méltóságtudatában megélhetővé tegyék számukra, mert elsősorban emberekről van szó, akiknek az istenképességük értéket jelent. Ezért van értelme a szórányszervezetnek, a befektetett energiának, a karizmatikus igehirdetésnek. Ebben van jelentős szerepe a lelkipásztornak. Erre nézve pedig számos olyan visszajelzés érkezik a gyülekezeti tagok részéről, ami további biztatást ad a munka végzéséhez.

Egy olyan környezetben, ahol folyamatosan érezhető a beolvadásra irányuló külső kényszer, a többségi közösség által kifejtett hatás, a megmaradásnak és az önazonosság erősítésének zálogává válik a lelkipásztor jelenléte és munkássága. Ennek hatása pedig szemmel látható az évi rendszerességgel végzett munka keretében, ahol egyre többen kapcsolódnak be a közösségi alkalmakba, egyre többen érzik azt, hogy ők egy olyan csoport tagjait képezik, amelynek kulturális és morális többlete nem jelent okot a félelemre és szégyenkezésre, hanem sokkal inkább a büszkeségre. Fontos szerepe van ilyen értelemben a lelkész munkájának a szórányszervezetben, mert nemcsak a közösség javát szolgálja általa, hanem a tagokét is egyen-egyenként.

Az a tény, hogy nem számszerűsítették alapos szociológiai felmérések a hatás szintjét és mértékét, szerintünk nem jelenti azt, hogy a lelkész munkája elhanyagolható vagy nélkülözhető. Igenis úgy véljük, hogy a magyar református lelkészek szórányszervezet munkája erős hatást fejt ki a magyarságerzet megtartásában illetve a magyar önértelmezés és önazonosság erősítésében.

Ugyanakkor teológushallgatókként illetve lelkészekként szolgálatunk forrásának tudatában arra kell irányítanunk figyelmünket, amit Pál apostolnak a Korinthusbeliekhez írott levelének harmadik fejezetében olvasunk a következőképpen: „*Én plántáltam, Apollós öntözött, de az Isten adja a növekedést. Azért sem aki plántál, nem valami, sem aki öntöz, hanem a növekedést adó Isten.*”

*

Kedves kutató! Ha erre a tanulmányunkra hivatkozik, vagy idézi annak egy részét, kérjük, küldjön erről egy email-t a főszerkesztő részére a dke@southeast-europe.org címre. *A tanulmányt a következőképpen idézze:*

Gáti Tibor-Levente: A lelkipásztor szerepe a szórványközösségek identitásának megtartásában. (A mezőszégi magyar református egyházközségek.) *Délkelet-Európa – South-East Europe International Relations Quarterly*, Vol. 3. No. 4. (2012 tél) 6 p.

Együttműködését köszönöm. *A főszerkesztő.*